

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-117-6-11>

**ПЕРШІ ДРУКОВАНІ ШКОЛИ ГРИ НА БАНДУРІ
У ВІДДІЛІ МУЗИЧНИХ ФОНДІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ
УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Макогон О. А.

*молодший науковий співробітник відділу музичних фондів
Інститут книгознавства Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Відділ музичних фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі НБУВ) є спеціалізованим науковим підрозділом НБУВ у складі Інституту книгознавства – найбільшим та найбагатшим нотосховищем нашої держави. Поміж численних нотних видань, рукописів, книг, періодики тощо, хронологічні рамки яких охоплюють XVII – XXI століття, значне місце займають видання, в яких висвітлюється історія та розвиток кобзарського мистецтва.

Бандура та кобза – національні інструменти, які без перебільшення можна вважати візитною карткою музичної культури українців. Адже саме кобзарі були носіями найважливіших факторів української минувшини. У їхніх думах, піснях, баладах упродовж століть оспівувалася краса та велич українського народу, його героїзм і прагнення до волі.

Інтерес до бандурного мистецтва ніколи не втратить своєї актуальності як в освітньо-виховному процесі, так й у професійному виконавстві, а це, як правило, вимагає наявності цікавого нотного матеріалу.

Значну частину фонду музичного відділу НБУВ складають видання, що пов'язані з кобзарським мистецтвом. Це нотодруки, у яких вміщено репертуарний матеріал для кобзи та бандури, а також документи, що висвітлюють правила навчання гри на цих інструментах.

Особливу цінність серед нотодруків та підручників складають ті, які належать авторству визначних українських митців, а саме Миколі Лисенку, Філарету Колессі, Гнату Хоткевичу, Станіславу Людкевичу, Михайлу Домонтовичу, Василю Шевченку, Василю Овчиннікову та іншим.

До числа перших музикантів, котрі почали створювати репертуар для кобзи та бандури, закладаючи в їх основу навчання майстерності бандурної гри, належить Гнат Хоткевич. 1909 року, у Львові було опубліковано його «Підручник гри на бандурі», що репрезентує

різноманітну методику та техніку опанування гри на цьому інструменті [5].

У відділі музичних фондів НБУВ зберігається перша частина цього підручника, а також друга, що була видана 1929 року в Державному видавництві України [4]. У тому ж видавництві 1930 року вийшов оновлений та удосконалений автором посібник під такою ж назвою [6]. У ньому автор подає різні види звуковидобування на бандурі, більш різноманітні та удосконалені. Окрім педагогічної роботи Г. Хоткевич займався активною просвітницькою, письменницькою та композиторською діяльністю. З 1896 року виступав з концертами як бандурист. У 1910 році, під керівництвом Г. Хоткевича був створений гуцульський музично–драматичний театр, з яким митець гастролював у Харкові, Одесі а також Польщі, Буковині та Галичині. Концерти Г. Хоткевича були цікаві тим, що окрім музики вони включали повчальні розповіді про бандуру та особливості методики гри. У відділі музичних фондів НБУВ зберігається й композиторський доробок митця, що складається з обробок народних пісень та оригінальних творів для бандури, а також солоспівів, творів для хору на слова різних поетів.

Окрім праць Г. Хоткевича у фондах музичного відділу зберігаються й інші підручники, що висвітлюють історію кобзарського мистецтва, і водночас є методичними посібниками засвоєння майстерності гри на бандурі. Це праці Михайла Домонтовича «Самонавчатель до гри на кобзі або бандурі» [1; 2], видані в Одесі 1913 р. – перша частина, та 1914 р. – друга, у друкарні Юхима Фесенка. Майже одночасно у 1913–1914 роках Московською друкарнею В. Гроссе, бандурист Василь Шевченко опублікував підручник «Школа для бандури на 27 струн» [7] у трьох частинах з малюнками та поясненнями. На жаль, не знайдено відомостей про місце зберігання другої частини цього підручника, а ось третя частина [8], яка також знаходиться у відділі музичних фондів НБУВ, побудована автором на зразок першої, однак зі зменшеним вмістом вправ та пісень.

Орієнтовно у 1910-1917 роках, точний рік публікації цієї праці поки що встановити не вдалося Василь Овчинніков – вихованець Василя Шевченка також видав «Самовчитель гри на бандурі (кобзі)», який був виданий у Московській друкарні В. Гроссе [3].

Сьогодні перші підручники бандурної гри не втрачають своєї актуальності й цінності. Методичні та технічні прийоми Г. Хоткевича, М. Домонтовича, В. Шевченка, В. Овчиннікова широко застосовуються у роботі сучасних педагогів, музикознавців та виконавців.

Окрім підручників, що стосуються навчання та методики гри на кобзі й бандурі, відділ музичних фондів НБУВ багатий великим

репертуарним матеріалом для кобзарів та бандуристів, хронологічні рамки нотної продукції охоплюють кінець XIX – XXI ст. В нотних збірниках репрезентовано різножанрові твори композиторів України та зарубіжжя, таких як Гнат Хоткевич, Сергій Баштан, Андрій Бобир, Володимир Войт, Андрій Омельченко, Анатолій Коломієць, Петро Чухрай та інші.

Величезний внесок у розвиток кобзарського мистецтва зробили такі відомі кобзарі як Остап Вересай, Михайло Кравченко, Іван Кучугура-Кучеренко, Петро Кулибаба, Федір Кушнерик, Єгор Мовчан, Василь Нечепа, Степан Пасюга та інші. Це були митці наділені великими музичними талантами. Твори, які вони виконували користувачі НБУВ також можуть знайти у відділі музичних фондів.

Нині фонди бібліотеки поповнюються новими надходженнями, які стосуються кобзарського мистецтва, як нотними виданнями, так і методичними посібниками. Уся музична література опрацьовується бібліографічно, вводиться до електронної бази даних відділу. І в недалекому майбутньому відвідувачі бібліотеки зможуть скористатися нею у відкритому доступі.

Література:

1. Домонтович М. О. Самонавчатель до гри на кобзі або бандурі. Ч. 1 : Діло : Одеса, 1913. 17 с.
2. Домонтович М. О. Самонавчатель до гри на кобзі або бандурі. Пісні з нотами для співу й виконання на кобзі. Ч. II : Діло, Одеса, 1914. 50 с.
3. Овчинніков В. Самовчитель гри на бандурі (кобзі) : Москва, [1910-1917]. 15 с.
4. Хоткевич Г. М. Підручник гри на бандурі. Ч. 2. Вправи. Вип. 2 : [Харків], 1929. 63 с.
5. Хоткевич Г. М. Підручник гри на бандурі : Львів, 1909. 20 с.
6. Хоткевич Г. М. Підручник гри на бандурі. Ч. 1: Харків, 1930. 20 с.
7. Шевченко В. Школа для бандури. Ч. 1 : Москва, 1913. 11 с.
8. Шевченко В. Школа для бандури . Ч. 3 : Москва, 1914. 15 с.